

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland, Jaargang 16

1 ● 2017

De grote alex

● Grote alexanderparkiet in het Beatrixpark in Amsterdam.

Al een tijdje vliegt de grote alexanderparkiet in het wild rond in Nederland. Tegenwoordig plant de soort zich met succes voort, met name in de regio Amsterdam. Daar is sprake van een opvallende toename. Tijd om de balans op te maken.

De grote alexanderparkiet is, net als de halsbandparkiet, ingedeeld in het geslacht *Psittacula*. Wereldwijd worden veertien soorten en vijf ondersoorten van de grote alexanderparkiet onderscheiden. In Nederland hebben we te maken met de ondersoort *nipalensis* die afkomstig is uit Noord-India en Pakistan. Dit is de grootste ondersoort en daarom extra in trek bij kwekers. In gevangenschap kunnen de vogels

wel dertig jaar oud worden. De grote alexanderparkiet is afgenomen in z'n oorspronkelijke verspreidingsgebied door habitatverlies, vervolging en wegvangen voor de illegale kooivogelhandel. Sinds kort staat de soort daarom op de Internationale Rode Lijst van bedreigde vogelsoorten van de IUCN, in de categorie 'gevoelig'. De soort is vernoemd naar Alexander de Grote en is een stuk groter

dan de verwante halsbandparkiet (50-62 cm versus 37-43 cm voor halsbandparkiet). Andere verschillen met de halsbandparkiet zijn de zwaardere snavel, de bordeauxrode vlek op de schouders en de bredere roze met zwarte nekband bij het mannetje. Ook de roep is anders, lager van toon en duidelijk raspand. Jonge grote alexanderparkieten lijken op vrouwtjes. De vogels zijn op een leeftijd van drie jaar geslachtsrijp en pas dan is op het oog met zekerheid het geslacht te onderscheiden. Incidenteel kunnen vogels van twee jaar oud al jongen groot brengen.

Leefwijze

De grote alexanderparkiet is een

anderparkiet

Vestiging en toename in Noord-Holland

● Grote alexanderparkiet in nestopening in boom in het Vondelpark in Amsterdam.

● Slaapplaats 's Gravesandepark.

holenbroeder. In Amsterdam broeden de vogels onder meer in populieren en wilgen. Ze kauwen met hun enorme snavels graag op dood hout en zijn dan ook in staat beginnende holtes bij inrottingsgaten te vergroten en geschikt te maken om in te broeden.

De grote alexanderparkiet kan al vroeg in het voorjaar broeden. Er worden twee tot vier eieren gelegd. Na een broedduur van ongeveer vier weken komen ze uit. Na ongeveer zeven weken vliegen de jongen uit, waarna ze nog enkele weken door de ouders worden (bij) gevoerd.

Het voedsel bestaat uit vruchten, zaden, bloemen, jonge knoppen en blad. Vanwege hun verwantschap kunnen halsbandparkiet en grote alexanderparkiet hybridiseren. Dit zal onder natuurlijke omstandigheden vooral gebeuren wanneer van één of beide populaties maar weinig individuen voorkomen en de kans om een partner van dezelfde soort te vinden gering is.

Buiten Nederland

Deze fraaie parkiet was waarschijnlijk één van de eerste soorten

parkieten die in Europa als kooi-vogel werd gehouden. De soort is op diverse plekken ontsnapt en/of welbewust uitgezet. Tegenwoordig leven verwilderde populaties grote alexanderparkieten buiten

geval werd gemeld bij Honswijk op 17 januari 1998. Uit de periode 1999-2001 zijn geen waarnemingen bekend. Gezien de geografische spreiding van de waarnemingen en het feit dat het slechts een enkel

Eerste waarneming 20 oktober 1995 op Texel

het natuurlijk verspreidingsgebied in Brussel, diverse Duitse steden, Istanbul, Teheran en de Golfstaten. Ook zijn er recente meldingen uit Lille, verschillende Spaanse steden, Caïro en Hong Kong.

Voorkomen in Nederland

Om het voorkomen in Nederland te analyseren heb ik gebruik gemaakt van eigen slaapplaatstellingen in het Oosterpark en omgeving (52 tellingen) en de database van Waarneming.nl. Op basis van deze gegevens schets ik hieronder de ontwikkeling van de populatie in Nederland.

De eerste waarneming in Nederland dateert van 20 oktober 1995 en is afkomstig van Texel. Een tweede geval betreft een vogel in Osdorp in 1997 (datum onbekend). Het derde

individue betrof, kan worden opge maakt dat voor 2001 de soort zich nog niet succesvol in Nederland had gevestigd.

Het eerste geval in Haarlem betrof een vogel in de Haarlemmerhout op 10 maart 2002. Zelf zag ik voor het eerst in Nederland twee vogels bij Geuzenveld in Amsterdam West op 17 juni 2002. Dit is de eerste gedateerde waarneming in Waarneming.nl voor de Amsterdamse regio. In 2003 telde ik vijf vogels, waaronder drie mannetjes, langs de Nico Broekhuizenweg ten westen van Amsterdam en vier vogels in het Beatrixpark. Bij het Erasmuspark werd een vogel gefotografeerd bij een voerplaats. In 2004 werden vier waarnemingen in de Amsterdamse regio ingevoerd. Op 8 augustus van dat jaar zag ik zes vogels waarvan

● Grote alexanderparkiet langs de kalfjesjaan te Amsterdam.

zeker één juveniel in Park Frankendaal. In 2005 zijn zes waarnemingen bekend, waaronder een groep van 12 vogels in de Haarlemmerhout. In het Amsterdamse Beatrixpark zag ik op 6 september 2005 tien vogels, waarvan zeker twee juvenielen. Ook in Haarlem werd in 2005 nestindicatief gedrag opgemerkt. Op basis van de waarnemingen uit de periode 2002-2005 kan worden geconcludeerd dat de soort zich met succes had gevestigd in de Amsterdamse regio en in Haarlem. De ontwikkeling van het aantal waarnemingen vanaf 2005 is samengevat in Tabel 1. Hierbij is onderscheid gemaakt in waarnemingen uit de Amsterdamse regio, de omgeving van Haarlem en de rest van Nederland. Uit de periode

2006-2015 zijn 954 waarnemingen bekend, waarvan bijna 90% afkomstig is uit de Amsterdamse regio. Haarlem blijft daar met 30 waarnemingen (3%) ver onder.

In Amsterdam is het aantal waarnemingen elk jaar toegenomen, van 12 in 2006 tot 194 in 2015. Deze toename komt overeen met de toename van de aantallen op slaapplekken. De soort wordt door steeds meer mensen herkend en daarom is de kans op het invoeren van een waarneming groter geworden. Aan de andere kant is deze parkiet nu zo algemeen dat ervaren waarnemers hem nog maar incidenteel invoeren.

Elders in Nederland worden onregelmatig grote alexanderparkieten

gezien. Het gaat hierbij om wisselende locaties. Waarschijnlijk heeft het voorkomen buiten Amsterdam en Haarlem vooral betrekking op ontsnapte kooivogels. Deze vogels verdwijnen na verloop van tijd of sluiten zich aan bij de al bestaande populaties in Amsterdam en Haarlem. Dat de soort zich over enige afstand kan verplaatsen bewijst een overvliegende vogel op 15 maart 2012 langs telpost Breskens.

Op 17 juni 2006 zag ik tijdens een BMP (BroedvogelMonitoring Project)-ronde in het Amsterdamse Martin Luther Kingpark een familie grote alexanderparkieten. Het ging om drie recent uitgevlogen jongen die door hun ouders werden begeleid. In Amsterdam broedt de grote alexanderparkiet tegenwoordig in de BMP-plots Oosterpark (vanaf 2007), Park Frankendaal (vanaf 2009), het Flevopark (vanaf 2011) en Rembrandtpark (vanaf 2014). Ook broedt de soort tegenwoordig in het Vondelpark, Beatrixpark, Sloterpark, langs de Kalfjeslaan, het Amsterdamse Bos en op diverse andere plekken in de Amsterdamse regio. De vestiging van de grote alexanderparkiet als broedvogel in de Amsterdamse parken heeft in de BMP-plots daar niet geleid tot een afname van andere in holen broedende vogelsoorten.

Slaapplekstellingen

Net als de halsbandparkiet komt de grote alexanderparkiet verspreid voor in onoverzichtelijk stede-

Jaar/regio	A	H	NL	locaties rest van Nederland	Tot
2006	12	2	1	Lauwersmeer	15
2007	16	1	5	Zuid Beveland	22
2008	26	2	1	Ketelbrug	29
2009	44	2	4	Utrecht, Serooskerke, Heerhugowaard, Lage Zwaluwe	50
2010	73	3	3	Den Haag	79
2011	67	7	13	Texel (5), Hoogkerk (4), Hoorn (3), Ens, Groningen	87
2012	75	1	15	Drenthe, Friesland, Groningen, Almere, Midden Delfland, Den Helder en Breskens	91
2013	155	1	23	Texel (15), Terschelling (6), Ameland en Groningen	179
2014	181	5	13	Den Helder (9), Zaanstreek (2), Lelystad en Apeldoorn	199
2015	194	6	3	Urk, Vlaardingen en Leidschendam	203
Totaal	843	30	81		954

A = Amsterdam, H = Haarlem, NL = rest Nederland, Tot = totaal aantal waarnemingen.

● Tabel 1 - Aantal waarnemingen uit Waarneming.nl van grote alexanderparkiet uit de periode 2006-2015.

datum	aantal	datum	aantal
24-07-06	25	15-12-13	142
13-01-07	20	30-06-14	120
12-11-10	45	02-08-14	205
31-03-11	64	24-06-15	165
27-01-13	56	31-10-15	227
22-08-13	140	02-02-16	195

● Tabel 2 - Enkele resultaten van slaapplaattellingen grote alexandroparkiet in het Oosterpark.

lijk gebied. De vogels slapen op gemeenschappelijke slaapplaatsen. Om die reden zijn slaapplaattellingen het meest geschikt om een idee te krijgen van de omvang van de populatie. De vogels slapen vaak samen met halsbandparkieten in loofbomen, soms ook apart. Grote alexandroparkieten komen wat eerder aan op de slaapplaats en vallen, behalve door hun formaat, ook op door de karakteristieke roep. Toch is het lastig om ze er in de schemering tussen de veel talrijkere en in grote groepen vliegende halsband-

De meest Noord-Hollandse vogel van alle Nederlandse broedvogels

parkieten uit te pikken, zeker als ze niet roepen. Bij gemengde slaapplaatsen betreft het aantal getelde grote alexandroparkieten daarom vaak een minimum. Om ze goed te tellen is het raadzaam te focussen op deze soort tijdens de telling en de halsbandparkieten te laten voor wat ze zijn. In het Oosterpark hebben grote alexandroparkieten inmiddels geslapen in elzen, esdoorns, iepen en platanen. Tenminste een deel van het jaar bezoeken niet alle vogels van een populatie de slaapplaats. Er zijn waarnemingen van vogels die in boomholten overnachten.

Op 14 januari 2006 werden minimaal tien grote alexandroparkieten opgemerkt op een slaapplaats van halsbandparkieten bij de Buiksloterweg in Amsterdam Noord. Op 24 juli van dat jaar werden zeker 25 vogels geteld in het Oosterpark. Op 13 januari 2007 ging het om 20 vogels. Op 2 mei 2010 zag ik in het Vondelpark in alle vroegte 30 grote alexandroparkieten uit een boom vliegen. Het betrof hier waarschijnlijk een slaapplaats. Op 31 maart 2011 werden er 64 geteld in het Oosterpark. Eind december 2011 werden bij de Buiksloterweg in Amsterdam Noord zeker 100 grote alexandroparkieten opgemerkt tussen halsbandparkieten.

Slaapplaattellingen leverden na 2011 vrijwel alleen een positief resultaat op in het Oosterpark, hoewel tijdens diverse simultaantellingen van slaapplaatsen van parkieten ook op de grote alexandroparkiet is gelet. In de jaren 2012-2015 was sprake van zeker zeven tegelijk bezette slaapplaatsen van halsbandparkieten in de Amsterdamse regio. De resultaten van enkele succesvolle tellingen uit het Oosterpark staan in Tabel 2. De grootste aantallen worden in de herfst vastgesteld, na het broedseizoen en voor er sprake is van wintersterfte. In 2013 werden voor het eerst meer dan 100 vogels

geteld, maximaal 142. Het maximum in 2014 bedroeg 205 vogels en in 2015 227 vogels. Het hoogste aantal dat voor zover bekend tegelijk in Haarlem is waargenomen bedraagt 12 vogels. Hiermee blijft de groei van de Haarlemse populatie duidelijk achter bij die van Amsterdam. Na een duidelijke toename in 2011 nam de grote alexandroparkiet in 2012 weer af in de Amsterdamse regio. Mogelijk heeft dit te maken met zeker negen nachten waarin de temperatuur daalde beneden de -10°C in februari 2012. De zachttere winters van de afgelopen jaren heb-

ben de populatie opnieuw een boost gegeven. Vanwege de zachte winter van 2015/2016 ligt een verdere toename in het verschiet.

Conclusie

Net als de halsbandparkiet eerder, lijkt de grote alexandroparkiet zich nu definitief in Nederland te hebben gevestigd. De soort broedt alleen in Amsterdam en Haarlem en is daarmee de meest Noord-Hollandse vogel van alle Nederlandse broedvogels.

Er zijn geen aanwijzingen dat deze prachtige en bedreigde soort belangrijke schade aan inheemse flora en fauna veroorzaakt. Integendeel, door z'n slordige eetgedrag en de eigenschap van de vogels om beginnende en bestaande holtes in bomen te vergroten, zou de soort wel eens een verrijking van het (urbane) ecosysteem kunnen zijn.

Frank van Groen
fm.vangroen@kpnmail.nl

Literatuur

- FEENSTRA, M. VAN 2017. Een broedgeval van de grote alexandroparkiet van nabij gevolgd. Tussen Duin & Dijk 2017(1).
 - GROEN, F. VAN, 2012. Halsbandparkiet boert goed in de regio Amsterdam. De Gierzwaluw 49 (4)
 - HOYO, J.E. DEL, A. ELLIOT & J. SARGATAL. (eds). 1997. Handbook of the Birds of the World. Vol. 4. Sandgrouse tot Cuckoos, Lynx Edicions, Barcelona.
 - KLAASSEN, O., 2015. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2014/15. Verslag van slaapplaattellingen. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
 - KLEUNEN, A. VAN, L. VAN DEN BREMER, R. MENSINK & P. WIERSMA, 2010. De Halsbandparkiet, Monniksparkiet en Grote Alexandroparkiet in Nederland: risicoanalyse en beheer. SOVON-onderzoeksrapport 2010/10. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.
 - KLEUNEN, A. VAN & O. KLAASSEN, 2015. De Grote Alexandroparkiet in Nederland, in Kijk op Exoten, Sovon Vogelonderzoek Nederland. januari 2015.
 - WOUDE, J. VAN DER, 2013. Halsbandparkieten en strenge vorst, een hypothese. De Gierzwaluw 50 (4).
- Waarneming.nl, Observado.org, Wikipedia